

Vad betyder **undervisning** i fritidshem?

Ett resonemang om undervisning som medveten pedagogisk handling - i en verksamhet där det planerade hela tiden möter det som uppstår.

Av Hadar Nordin

Författare till *Framgångsrik undervisning i fritidshem*

Begreppet **undervisning** kan ibland skava i fritidshemmets kontext. För många förknippas undervisning fortfarande med klassrum, lektioner, genomgångar och på förhand bestämda uppgifter. Om det är den bilden vi utgår från är det förståeligt att undervisning kan uppfattas som något som inte riktigt hör hemma i fritidshemmet.

Men undervisning behöver inte förstås så.

I *Framgångsrik undervisning i fritidshem* beskriver jag undervisning som något som kräver medveten planering, men också professionell förmåga att fånga, se och ta tillvara barns möjligheter till lärande (Nordin, 2025).

Det öppnar för en bredare förståelse av undervisning - en förståelse som bättre tar hänsyn till fritidshemmets egen pedagogiska kontext.

Undervisning kan ta olika form

Undervisning i fritidshem behöver inte innebära att en vuxen står framför en grupp barn och förmedlar något som barnen sedan ska göra.

Den kan finnas i en planerad aktivitet, men också i hur en pedagog organiserar en miljö, introducerar ett material, ställer en fråga, förändrar förutsättningarna för en lek eller hjälper en grupp barn att komma vidare i något de själva har påbörjat.

Samtidigt innebär det inte att allt som händer på fritidshemmet automatiskt är undervisning.

En viktig del ligger i **pedagogens intention, handling och professionella medvetenhet**.

I fritidshemmet planeras och genomförs undervisningen dessutom ofta gemensamt. Flera pedagoger kan arbeta parallellt eller växelvis med barnen. Det ställer krav på gemensam planering, kommunikation och en gemensam förståelse av uppdraget (Nordin, 2025).

Två fritidshem kan därför genomföra till synes samma aktivitet, men de pedagogiska valen bakom den kan vara helt olika.

Frågan blir inte bara: Vad gör vi?

Utan också: Varför gör vi det? Vad vill vi möjliggöra? Vad behöver just den här gruppen? Vad gör vi pedagoger under tiden? Och vad lär vi oss av det som händer?

Det är i sådana frågor som undervisningen blir synlig.

Barnstyrd, situationsstyrd och målstyrd undervisning

En sådan bredare förståelse får också stöd i aktuell forskning.

I avhandlingen *Undervisning och undervisningskunskap i fritidshem: I växelverkan mellan barnstyrd, situationsstyrd och målstyrd undervisning* undersöker Anneli Hippinen Ahlgren undervisning och den kunskap lärare behöver för att undervisa i fritidshem.

Avhandlingen synliggör tre undervisningsformer: **barnstyrd, situationsstyrd och målstyrd undervisning**. Det är en viktig distinktion eftersom den visar att undervisning i fritidshem kan uppstå och utvecklas på olika sätt. Initiativet behöver inte alltid komma från läraren och undervisningssituationen behöver inte alltid vara planerad i förväg (Hippinen Ahlgren, 2025).

[Läs avhandlingen vid Stockholms universitet →](#)

Det innebär inte att målen blir oviktiga. Snarare behöver pedagogen kunna röra sig mellan det planerade och det som uppstår.

Ett barns fråga, en konflikt, ett bygge som plötsligt förändrar riktning eller en diskussion som uppstår mitt i en aktivitet kan innehålla möjligheter som inte gick att förutse när dagen planerades.

Professionaliteten ligger då bland annat i förmågan att **upptäcka dessa möjligheter och avgöra hur man ska agera**.

Från aktivitet till pedagogisk handling

Det är lätt att beskriva fritidshemmets verksamhet genom aktiviteter. Vi spelar fotboll. Vi skapar. Vi bygger. Vi spelar spel. Vi går till skogen.

Men själva aktiviteten säger ganska lite om undervisningen.

En fotbollsmatch kan organiseras på många olika sätt. Pedagogens val kan påverka vilka barn som kommer in i spelet, hur grupper skapas, hur regler förstås, hur konflikter hanteras och vilka möjligheter barn får att utveckla samarbete och ansvar.

På samma sätt kan en skapande aktivitet vara hårt styrd mot ett på förhand bestämt resultat eller öppnas för barns egna idéer, experimenterande och problemlösning.

Aktiviteten är alltså inte undervisningen i sig. Det intressanta finns i **de pedagogiska val som görs i och omkring aktiviteten**.

I *Framgångsrik undervisning i fritidshem* återkommer därför betydelsen av planering, genomförande, analys och utveckling. Det är genom att tillsammans planera och sedan reflektera över verksamheten som arbetslaget kan utveckla en gemensam förståelse av undervisningen (Nordin, 2025).

Undervisning är inte summan av aktiviteter. Undervisning är summan av medvetna pedagogiska val.

Nordin, 2025

Fritidshemmets särart behöver finnas kvar

Att tala tydligare om undervisning innebär inte att fritidshemmet ska bli mer likt skolan. Tvärtom behöver undervisningsbegreppet förstås utifrån fritidshemmets egna förutsättningar.

Hippinen Ahlgrens forskning är intressant i det sammanhanget eftersom undervisningskunskap i fritidshem bland annat handlar om att kunna hantera samtidighet, agera i situationer som uppkommer och skapa undervisning tillsammans med barn (Hippinen Ahlgren, 2025).

Det innebär att pedagogen behöver kunna planera **och** vara beredd att förändra planeringen. Det professionella ligger inte alltid i att följa planen. Ibland ligger det i att förstå **när planen behöver lämnas**.

Vad hände? Varför hände det? Vad blev möjligt för barnen? Och vad kan vi lära oss av det?

Att undervisa är också att skapa förutsättningar

Undervisning handlar inte enbart om vad pedagogen säger eller gör direkt tillsammans med barnen. Lär miljön spelar också roll. Det innebär att undervisning kan finnas i hur pedagogen organiserar och förändrar de förutsättningar som barnen möter.

- Att förändra ett rum kan vara ett pedagogiskt val.
- Att göra ett material mer tillgängligt kan vara ett pedagogiskt val.
- Att skapa en annan gruppkonstellation kan vara ett pedagogiskt val.
- Att gå in och stötta en aktivitet kan vara ett pedagogiskt val.
- Ibland kan det mest genomtänkta valet vara att inte gå in.

Pedagogens uppgift blir därmed inte att styra varje situation. Det handlar också om att skapa förutsättningar där barn kan möta innehåll, varandra och nya möjligheter.

Undervisning kräver professionellt omdöme

Det finns inte en enda metod för framgångsrik undervisning i fritidshem. Olika barngrupper, situationer och miljöer kräver olika pedagogiska val. Det gör det professionella omdömet centralt.

Hippinen Ahlgren använder *Pedagogical Content Knowledge* (PCK) för att undersöka lärares undervisningskunskap. Perspektivet synliggör att undervisning kräver mer än att känna till en aktivitet eller metod. Olika former av kunskap behöver vävas samman när läraren fattar beslut i praktiken (Hippinen Ahlgren, 2025).

Vilken aktivitet ska vi göra?

flyttas mot frågan:

Vad behöver vi förstå för att kunna göra genomtänkta pedagogiska val här?

I *Framgångsrik undervisning i fritidshem* lyfter jag på liknande sätt betydelsen av den professionella bedömningen: att kunna förhålla sig till uppdraget samtidigt som pedagogen har känsla för den fritidspedagogiska praktiken och förmåga att se barns möjligheter till lärande (Nordin, 2025).

Undervisning blir med det perspektivet inte ytterligare en aktivitet som ska läggas in i fritidshemmets redan fulla schema. Det blir ett sätt att **förstå det professionella uppdraget**.

Behöver vi verkligen mer undervisning?

När undervisning förstås på det här sättet blir frågan om "mer undervisning" också intressant.

Kanske är det inte alltid fler planerade undervisningsaktiviteter som behövs. Kanske behöver vi istället utveckla vår förmåga att se undervisningsmöjligheter, förstå våra egna pedagogiska val och tillsammans sätta ord på varför vi gör som vi gör.

Därför kanske en av de viktigaste frågorna inte är:

Hur får vi in mer undervisning i fritidshemmet?

utan:

Hur blir vi bättre på att upptäcka, förstå och utveckla den undervisning som redan sker?

Frågor till arbetslaget

- När använder vi själva ordet undervisning, och vad menar vi med det?
- Vilka exempel på barnstyrd, situationsstyrd och målstyrd undervisning kan vi identifiera i vår egen verksamhet?
- Hur tar vi vara på undervisningsmöjligheter som uppstår genom barns frågor, initiativ och intressen?
- När hjälper vår planering oss - och när behöver vi kunna frånga den?
- Vilka medvetna pedagogiska val gör vi varje dag som vi kanske inte tidigare har beskrivit som undervisning?
- Hur påverkar lärmiljön vilka möjligheter som uppstår?
- När väljer vi att gå in i barns aktiviteter - och när väljer vi medvetet att stanna utanför?
- Hur skapar vi en gemensam förståelse i arbetslaget av vad undervisning innebär hos oss?

Referenser

Hippinen Ahlgren, A. (2025). *Undervisning och undervisningskunskap i fritidshem: I växelverkan mellan barnstyrd, situationsstyrd och målstyrd undervisning*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet.

Nordin, H. (2025). *Framgångsrik undervisning i fritidshem*. Utbildning Norr i Västernorrland AB.

Hadar Nordin

Författare till *Framgångsrik undervisning i fritidshem* och verksam inom Utbildning Norr.

[Utbildning Norr →](#)

© 2026 Hadar Nordin. Alla rättigheter förbehållna.